

opluk Káň

Aeskulapoc vní kapsy

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí
reprodukována a šířena v papírové,
elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného
souhlasu nakladatele.
Neoprávněné užití této knihy
bude trestně stíháno.

Galén
Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

www.galen.cz

Svatopluk Káš

Z Aeskulapovy první kapsy

Obory chirurgické

Svatopluk Káš

Z Aeskulapovy první kapsy

Obory chirurgické

uk Káš

kulapovy kapsy chirurgické

ání v elektronické verzi
y a historky z medicínského prostředí
pravil a sbírku uspořádal MUDr. Svatopluk Káš
Jiří Winter-Nepřakta
kladatelství Galén,
e 34, 150 00 Praha 5
Dr. Lubomír Houdek
orka PhDr. Soňa Dernerová
ná redaktorka Mgr. Alena Regalová
úprava Ivan Kincl
oš Marek, Galén

z.galen.cz

2005, 2011
ons © Jiří Winter-Nepřakta, 2005

ání v elektronické verzi

uva

.....

gie obecná.....

obory chirurgické

rochirurgie

ogie

opedie.....

ziologie

ologie a porodnictví.....

ví oční.....

ví ušní, nosní a krční

ý rejstřík.....

Předmluva

Čtyřdílňý výběr medicínských historek Z Aeskulapovy první, druhé, třetí a čtvrté kapsy, jehož první díl máte právě v rukou, je jakousi antologií těch nejlepších příběhů, které shromažďuji už přes třicet let. Jsou vybrány z knih Aeskulapův úsměv, Doktorské historky a anekdoty, Aeskulap se stále usmívá, Pilulky smíchu, Medicínské historky z Moravy, Injekce, které nebolí, Múzy a medicína, Aeskulap se směje a léčí po dobrém a Medicína v nedbalkách, které vyšly v průběhu oněch třiceti let a jsou dávno rozebrány, jakož i z knih vydaných v poslední době: Aforismy, bonmoty a citáty o medicíně, lékařích a pacientech či Medicínské historky, které vyšly v nakladatelství Motto. Kromě toho je zde řada příhod dosud knižně nikde neuveřejněných.

Všechny příběhy jsou v podstatě pravdivé, byť někdy i trochu upravené. Mluví se v nich o konkrétních lékařích, o konkrétních nemocnicích a jiných zdravotnických zařízeních, proto jsou jednající osoby, tedy profesori, docenti, primáři i ostatní lékaři uvedeni pravými jmény.

Vzorem pro všechny mé knížky byla slavná Alarichova Medicína v županu, která vyšla před více než sedmdesáti lety. Sám doktor Hlaváč-Alarich napsal v předmluvě k prvnímu vydání této knihy v roce 1929:

»Onen předválečný polorodinný život na pražské lékařské fakultě vymizel. Změnili se profesori, změnili se posluchači. Bodrost mediků ustoupila rozumnějšímu temperamentu nových studentů – sportovců, a prý i abstinentů. Garda starých profesorů vymřela. Přišli noví lidé. Mají snad méně nectností, ale i méně před-

ností. Od té doby, co zemřeli Hlava, Thomayer, Janošík, Deyl e tutti quanti, není už fakulta tak milá. A láska ke staré medicínské fakultě a láska k jejím slavným nebožtíkům je to, čím jsou podbarveny všechny anekdoty této sbírky, do značné míry historické...« Tolik Alarich.

Je bohužel faktem, že řada profesorů žije v paměti širší lékařské veřejnosti už jen v Alarichových historkách. Jejich ve své době nepochybně velký odborný význam je už dnes překonán. Jména Horbaczewski, Jesenský, Kuffner, Spilka, Kutvirt, Janovský, Pawlik znají někteří už jen díky Alarichově vyprávění.

Doba pokročila. Uplynula léta. Moji velcí učitelé a profesori odešli za těmi Alarichovými. Borovanský, Sekla, Richter, Hepner, Šikl, oba Jedličkové, Polák, Prusík, Charvát, Brdlík, Henner, Lesný, Vondráček, Mysliveček, Gawalovski, Jirásek, Diviš, Kurz, Lukáš, Peter, Přecechtěl, Čančík a mnoho jiných žijí už jen ve vzpomínkách. Mým cílem bylo tyto vzpomínky oživit a čtenáře jimi pobavit. Svě sbírky jsem psal se stejnou láskou a obdivem, jakou choval Alarich k učitelům svým. Jsou zde zastoupeni nejen ti staří koryfejeové pražské lékařské fakulty, ale i lékaři z ostatních nemocnic a z nejrůznějších zdravotnických zařízení. Doufám, že se žádná historka nikoho nedotkne, jsou psány s úctou ke všem kolegům – ať již nežijícím, či současným.

Svatopluk Káš

Úvod

Chirurgové mají mezi ostatními lékaři zvláštní a výsadní postavení. Někteří, zvláště dřívější ročníky kolem 60 let, si namlouvají, že mají klíč ke všem chorobám. Tento klíč se jmenuje skalpel. Většinou se domnívají, že určité znalosti z anatomie nejsou k zahození. Podobný názor mají i kolegové z jatek. Chirurg rozděluje lidstvo na dvě kategorie: na ty, co operují, a na ty, co se dávají operovat. Každý chirurg miluje operace a radostně operuje bez přestání i dvanáct hodin denně. Žádné řeči, více činů. Zřetelně to vynikne, když srovnáme interní a chirurgické chorobopisy. Anamnéza internistů je obšírná a proniká i do rodinných vztahů pacienta a pečlivě si všímá i zdravotního stavu všech pacientových příbuzných. Chirurgický chorobopis vypadá docela jinak. V rubrice, kde se mají vyplňovat případné choroby příbuzenstva, stojí vždy: »bez zajímavosti«. To je pro chirurga zákonitou skutečností, vzdor tomu, že ho nikdy ani nenapadne se na to pacienta vůbec zeptat. Pro něj je to bez významu, tak proč by se s tím zdržoval. Chirurgický chorobopis je vždy stručný, obsahuje jen nejpodstatnější údaje. Klasická chirurgická anamnéza: »Zlomil si paži. Šťastně.« je vzorem chirurgického chorobopisu ve všech mezích. Rozdíl chirurga přístupu k pacientovi od postupu internisty je patrný i ve způsobu vyšetření. Internista své cti dbalý vejde pomalu do pokoje, uchopí vás za ruku a pomalu počítá puls. Naproti tomu chirurg vždy vtrhne do pokoje s rozevlátým pláštěm, vrhne se na vás a mačkaje vám břicho, bodře hlaholí: »Bolí to? To nic, kamaráde, vyndáme to!« Načež jde neprodleně svolat operační tým.

Zvláštní kategorií chirurgů jsou **neurochirurgové** a **kardiochirurgové**. Ční nad všechny ostatní chirurgy. Za svou slávu vděčí hlavně filmu a televizi.

Chirurgické obory jsou úzce spjaty s anesteziologií. **Anesteziologové** jsou moderní odrůda lékařů. Způsobili, že pacient již neutíká před chirurgem ze stolu a chirurg před pacientem ze schodů. Jejich činnost je velmi podobná francouzskému šéfkuchaři. Znáte to: »Dej trochu éteru, pár kapek rohypnolu, několik lžiček sukcinylu...«

Gynekologové a **porodníci** jsou svými pacientkami ctěni a milováni, ať se to jejich manželům líbí nebo ne. Právem. Porodník je nejúspěšnější ze všech lékařů. Dokáže jedním zákrokem udělat z jednoho nařikajícího tvora dva zdravé a šťastné.

Gynekologové jsou ve velkém procentu mužského pohlaví. Klientelu gynekoložek tvoří převážně mladistvé a cudné dívky, frustrované ženy, ženy s menšinou sexuální orientací a jeptišky. Učiní-li žena chybný krok, jde obvykle ke gynekologovi a ne k ortopedovi.

Oční lékaři jsou velmi rozvážní a pečliví. Nikdy s vyšetřením nespěchají. Tak dlouho a opakovaně se koukají pacientovi do oka, až dojdou k názoru, že by se tam měl podívat ještě jeden kolega. Jinak mají – podobně jako kolegové otorinolaryngologové – na hlavě zrcátko, kterým se do pacientových očí dívají, a někteří dokonce tvrdí, že jím něco vidí.

Otorinolaryngologové jsou lékaři, kteří se svými zrcátky a oto-, rino-, laryngo- či bronchoskopy dívají pacientům do různých otvorů jejich těla. Je s podivem, že si dosud nepřivlastnili i rektoskop. ORL oddělení je místo, kde děti přicházejí jako na běžícím pásu o své nosní a krční mandle a současně i o iluzi o hodném »strejdovi doktorovi«.

Pro všechny operační obory však platí jeden zákon: Jakmile je operace jednou provedena, nikdo nemůže dokázat, že nebyla nezbytně nutná.

CHIRURGIE OBECNÁ

Böhmische Krankheit

Bylo to před první světovou válkou. Na vídeňské lékařské fakultě studovalo mnoho posluchačů z českých zemí, zvláště Moravanů. Z Brna bylo ostatně blíž do Vídně než do Prahy.

Jednou skládal zkoušku z chirurgie bodrý Hanák. Byl velmi dobře připraven, němčina mu též nedělala obtíže, a tak na otázku vídeňského profesora, co ví o polypech, plynně spustil. Popsal jejich patologickou anatomii, kliniku, rozdělení, terapii, a zde zvláště terapii chirurgickou, zkrátka domníval se, že exceloval.

Leč pan profesor stále nebyl spokojen: »Na, Herr Kandidat, kennen Sie noch irgendwelchen Polyp?«

V bodrém Hanákovi vzkypěla žluč: »Jawohl, Herr Professor, prdel mi polib.«

»Prdelmie Polyp?« opakuje rozpačitě profesor. »Prdelmie Polyp, den kenne ich nicht.«

»O, ja, Herr Professor,« ujišťuje s důrazem neohrožený bojovník, »der kommt sehr oft im Böhmen vor.«

Jak to říci šetrně

Slavný profesor chirurgie na pražské lékařské fakultě Karel Maydl byl velmi jemný a noblesní člověk. Jeden z nejlepších chirurgů své doby, žák velikého Eduarda Alberta, přišel jako mladý profesor do Prahy a brzy si získal nesmírnou oblibu. A to nejen u široké veřejnosti, ale i u svých lékařů. Jednou operoval nějakého vzácné-

ho pacienta pro žlučové kameny. Operace byla těžká, trvala dlouho, ale zdálo se, že vše proběhlo bez komplikací. Před odchodem domů si zavolal profesor svého asistenta a ptal se ho na stav operovaného.

Asistent nechtěl svého šéfa zarmoutit, a tak odpovídal šalamounsky: »Je to dobré, pane profesore, celkově velmi dobré, jen ten puls je trochu zrychlený, ale celkově velmi dobré.«

»Tak to mám radost. Kdyby se něco dělo, pane kolego, tak mi dejte hned vědět. Já jsem doma. Tak až na ten puls, jak říkáte, je to tedy dobré.«

»Ano, pane profesore,« ochotně přitakal asistent. »Celkově velmi dobré. Jen ten puls je takový nitkovitý, slabě hmatný, ale celkově dobré.«

»Nitkovitý? To se mi moc nelíbí,« zatvářil se Maydl starostlivě.

»No to nic, celkově je dobrý, jen to břicho je trochu napjaté a stoupá nám trochu teplota. Ale jinak je dobrý.«

»Stoupá teplota? To nevidím rád. Ale jinak je dobrý, jak říkáte? Tak já tedy jdu. Na shledanou, pane kolego. A kdyby se něco dělo, tak zavolejte!«

»Ještě moment, pane profesore. Snad kdybyste se raději na něj přece jen podíval. On je totiž v bezvědomí.«

Luxace mandibuly sec. Kukula

Přednosta pražské chirurgické kliniky profesor MUDr. Otakar Kukula, žák Maydlův, v jednom období i rektor Univerzity Karlovy, rád při přednáškách demonstroval posluchačům některé diagnostické i menší chirurgické výkony.

Jednou vstoupil ráno do nabitě přednáškové síně a oslovil studenty: »Vážené dámy a pánové. Nyní budu mít vítanou příležitost předvést vám prakticky zákrok, který není tak vzácný a v ruku zkušeného lékaře je hračkou, ač praktickým lékařům působí nejednou obtíže.«

Na jeho pokyn přivedl asistent do sálu pacientku se široce otevřenými ústy – typické vymknutí dolní čelisti. Profesor vyložil stručně mechanismus pohybu v čelistním kloubu, funkci jednotlivých svalů, příčiny luxace neboli vymknutí a popsal reпозиční manévr.

»A nyní si, vážené dámy a pánové, ukážeme, jak lze takovouto luxaci tímto jedním hmatem jednoduše reponovat.«

Repozice se ale jedním hmatem nezdařila, neúspěšné byly i další, a tak po několika minutách námahy profesor prohlásil: »Toto nás nesmí vůbec zmást, v tomto případě dáme lehkou narkózu, která nám uvolní svalstvo. Pan asistent Šťastný nám ji zatím připraví.«

A než byla narkóza připravena, vyložil Kukula znovu, tentokrát podrobněji, mechanismus luxace čelistního kloubu a probral veškeré písemnictví i celou historii léčby tohoto stavu od dob Hippokratových.

»A nyní v narkóze provedeme repozici již lehce.«

Čelist však vzdorovala i v narkóze.

»Ani toto nás nesmí odradit. V takovém případě musíme použít skutečně hluboké narkózy.« A obrátil se na doktora Šťastného: »Prosím, pane asistente.«

V hlubokém tichu, kdy by bylo slyšet upadnout špendlík, zrekapituloval Kukula vše znovu a doprovázel své vývody i nákresy na tabuli. Mezitím narkotizovaná pacientka začala modrat a doktor Šťastný lovil její jazyk americkým americkým v hloubi dutiny ústní. Najednou bylo slyšet křupnutí a čelist zapadla.

Profesor Kukula neztratil duchapřítomnost. »Zde vidíte, vážené dámy a pánové, že při exaktním postupu je repozice vymknuté dolní čelisti v ruku zkušeného lékaře – jak již jsem zprvu podotkl – skutečně hračkou.«

Co nezhojí železo, vyléčí oheň

Bylo to v době, kdy bylo v Praze ve Strašnicích postaveno první krematorium. Okolo pohřbu žehem se tehdy vedly široké a nesmiřitelné diskuse. Při té příležitosti se

v anketě ptali i tehdejšího profesora Kukuly na jeho názor na tento problém.

Kukula se dlouho rozmýšlel: »Myslím, že konečně došlo na naplnění starého latinského přísloví: Quod medicina non sanat, ferrum sanat. Quod ferrum non sanat, ignis sanat.«

Od shora dolů

Na chirurgické klinice profesora Kukuly – tedy bylo to již hodně dávno – začal jeden mladý lékařský elév adaptovat kožní ránu od dolního konce.

Přihlížející velký profesor se zakabonil, odstrčil mu ruce a napomenul ho: »Pamatujte si jednou provždy, pane doktore, při šití rány se musí postupovat jako v lásce. Vždy od shora dolů, a nikdy naopak!«

Kukulovská

Profesor Kukula demonstroval v posluchárně při přednášce těžký úraz hlavy. Na stole ležel starší muž, o kterém asistent přečetl krátce raport.

»Merfait František, asi padesátiletý pivovarský kočí z Hradce Králové, utrpěl dnes úraz hlavy. Přivezen v bezvědomí na naši kliniku.«

Kukula se jal případ široce vykládat. Barvitými slovy líčí, že pacient nereaguje na okolí, i když má obě oči otevřené, že sensorium je hluboce zastřené, chová se netečně, nic nevnímá, na nic nereaguje...

A na důkaz toho lehce klepne pana Merfajta přes tvář a svým mohutným hlasem zavolá:

»Merfaite – Merfaite!«

A z úst bezvědomého Merfajta se ozve: »Co chceš, ty votroku!«

Je od Colloreda

Profesor Otakar Kukula operoval kdysi úspěšně jednoho z Colloredo-Mansfeldů ze zbirožského panství. Měl za to k dispozici, kdykoliv potřeboval, apartmá na zámku. Jaksi na revanš se chtěl profesor odvděčit, a tak vydal na své klinice příkaz, že kdyby kdokoliv ze zaměstnanců Colloredo-Mansfeldů přišel na chirurgickou kliniku k nějakému operačnímu zákroku, že jej bude operovat buď on sám, nebo při jeho nepřítomnosti jeho zástupce profesor Josef Znojemský.

Jednou byl Kukula delší dobu pryč. Klinikou vedl Znojemský. A cosi se slavilo. V pracovně Znojemského. Byla přivezena nějaká starší babička s ileem. Službu měl docent Emanuel Rychlík, tehdy ještě jeden z mladších lékařů. Trochu vtipálek. Do operace nejasného a komplikovaného případu se mu moc nechtělo. A tak když jeli na sál kolem pracovny profesora Znojemského, naklonil se k babičce, mimochodem skoro hluché, a zakřičel jí do ucha: »Vy jste od těch Colloredů ze Zbiroha, že ano?«

Znojemský pochopitelně Rychlíkův hlas slyšel, věděl o příkazu Kukuly, tak vyběhl ven a slavení neslavení, rozhodl se, že bude operovat sám.

Pacientka byla na sále. Rychlík dával narkózu. Znojemský úspěšně odoperoval. Když se pacientka probírala z narkózy, zavolal jí Rychlík znovu hlasitě do ucha: »Odkud vy jste, babičko?«

»Ze Žižkova, panáčku, ze Žižkova...«

Dětské hříchy se mstí

Mladý asistent chirurgické kliniky, pozdější slavný profesor Rudolf Jedlička, rodák z Lysé nad Labem, byl zavolán na návštěvu k jednomu pacientovi s abscesem v hýžděové krajině. Už u dveří podle štítku s jménem si uvědomil, že by dotyčný mohl být snad jeho bývalým spolužákem z obecné školy, se kterým seděl několik let ve společné lavici. A také ano.

Vstoupil do pokoje k nemocnému, který vzhledem ke svému onemocnění musel ležet na břiše, a pozdravil. Pacient otočil hlavu, poznal Jedličku též a vykřikl úpěnlivě: »Ne, toho nechci, ten mě vždycky seřezal!«

Nepochodil

Chirurg docent Horák jednou v pitevně pozoroval zřízence pana Lhotáka, jak s velkou zručností zašívá odpitvanou mrtvolu.

»Vy ale umíte krásně šít,« dobíral si ho, »tomu bychom se měli od vás naučit.«

Ale nepochodil, neboť pan Lhoták měl hned pohotovou odpověď:

»Jo, jen co je pravda, nám taky ty štychy nikdy nezhnisají.«

Nedal se

O tom, že chirurgové zapomenou při operaci v břiše různé nástroje, koluje mnoho pravdivých i vymyšlených historek. K tomu se váže tato příhoda:

Za starých dobrých časů, když ještě vládl na chirurgické klinice prof. Kukula, konalo se pravidelně cvičení »Operační kurs na mrtvole«. Z chirurgických nástrojů k tomu účelu přinesených tehdejší »první sluha« patologického ústavu, pan Lhoták blahé paměti, zpravidla některý nenápadně stopil, ani ne tak z potřeby jako spíše ze zásady. Takto poctivě získané nástroje pozvolna vyplnily celou jednu zasklenou skříň v pitevně. Jednou si jich povšiml dnes již nežijící docent chirurgie dr. Josef Horák a tázal se:

»Lhoták, kde to ukradli?«

Pan Lhoták měl odpověď hned po ruce:

»To všechno jsme našli zašité v břiše operovaných.«

Autorita nade vše

Stalo se kdysi dávno, prý před druhou světovou válkou, na pražské I. chirurgické klinice.

Byl sem přivezen těžce raněný se zlomeninou spodiny lební, se zhmožděním mozku a s rupturou sleziny s krvácením do břišní dutiny. Stav pacienta byl při tehdejších léčebných možnostech takřka beznadějný. Operoval ho sám přednosta kliniky profesor MUDr. Arnold Jirásek. Proti všemu očekávání se nemocný nějakou dobu po operaci přece jen probral z bezvědomí a obrátil se s nejistým výrazem k lékaři, který u něj seděl: »Kde to jsem? Co se se mnou stalo?«

»Na chirurgii, ale pan profesor si myslel, že je s vámi konec.«

»Ale já to přežil!« vydechl si s úlevou zraněný.

»Ticho, ani hnout!« okřikl jej přítomný zřízenec. »Náš pan profesor to přece musí vědět líp!«

Druhá ordinace

K profesoru chirurgie Arnoldu Jiráskovi se dostavila do jeho soukromé ordinace pacientka v nejlepších letech. Byla výřečná, zeširoka popisovala do nejmenších nuancí své obtíže i všechny souvislosti, kdy a jak, či za jakých okolností se dostavují.

Profesor Jirásek poslouchal. Když to trvalo již hodně dlouho a nemocná nevypadala na to, že by své dramatické líčení chtěla brzy ukončit, podíval se netrpělivě na hodinky, zdvihl prst a pacientku přerušil.

»Milostivá paní, já už diagnózu mám. Chcete-li však ještě mluvit dále, upozorňuji vás, že od této chvíle začíná další, druhá ordinace.«

V přítomnosti nemocného nemluví

Profesor Arnold Jirásek pečlivě dbal na to, aby se před pacienty o vizitě nikdy nemluvílo o závažném onemocnění tak, aby tomu mohli rozumět, a tak latina, byť i více méně modifikovaná, nebyla na klinice vzácným jevem.

Jednou při velké vizitě přišel profesor s celým svým průvodem, se všemi docenty, asistenty, sekundáři, hosty i mediky k pacientovi, jehož stav byl prognosticky beznadějný, pacient byl však ještě při vědomí. Profesor si nechal předložit veškerou dokumentaci, a jelikož případ byl vědecky nesmírně zajímavý, nechtěl si nechat ujít přesný výsledek patologicko-anatomické verifikace. Obrátil se tedy k ošetřujícímu docentu Knoblochovi, zdvihl prst a pronesl památnou větu: »Si fuerit exitus... vy sám na pitvu...«

Jirásek nekompromisní

K profesoru Arnoldu Jiráskovi přišel na rigorózní zkoušku z chirurgie postarší medik. Bylo to v roce 1946, medik začal studovat již před válkou, uzavřením vysokých škol za okupace bylo jeho studium přerušeno, do nového studijního tempa se náležitě nedostal, a tak jeho vědomosti z obecné i speciální chirurgie byly velmi chatrné, ba možno říci skoro nulové.

Profesor Jirásek byl examinátor přísný. Jiný adept by už dávno letěl, ale zde se profesorovi zželelo letitého studenta, a tak mu dal ještě další otázku.

A zase nic.

»Prosím vás, co jste dělal celou válku?«

Medik zapřel svou veškerou činnost v laboratoři jisté nemocnice a pokoušel se zachránit situaci předstíranými válečnými zásluhami: »Bojoval jsem jako partyzán a zabíjel jsem Němce.«

»No, to bylo od vás chvályhodné,« podotkl zkoušející. »Ale Čechy vás zabíjet nenechám. Přijďte ke zkoušce znovu za čtvrt roku.«

Jirásek muzikant

Kromě své chirurgie miloval profesor Jirásek také muziku. A nejen pasivně, byl sám i výborný houslista. Někdy si pozval dokonce i některé pražské profesionální umělce a hrál s nimi smyčcová kvarteta.

Jejich úrovně však samozřejmě přece jen nedosahoval, a to byl kámen úrazu. Jirásek, typický perfekcionista, který neuznával v ničem žádné diletantství a kterého uspokojilo jen to nejdokonalejší, si smutně stěžoval: »Oni chtějí, aby to bylo bez chyby a abych cvičil několik hodin denně. To já nemohu, pak jim to kazím a nemám z toho žádný požitek.«

A tak přece jenom raději hrál s amatéry.

Jirásek a Jirásek

Profesor Arnold Jirásek kdysi podlehl naléhání jakýchsi svých vzdálených příbuzných a napsal svému synovci z pátého kolena doporučující dopis. Bylo to sice proti jeho zásadám, ale odmítnout tuto prosbu tetičce nebylo možné. Napsal tedy stručných pár řádek a podepsal se A. Jirásek.

Mladý protekční muž doručil doporučení příslušnému sekčnímu šéfovi úřadu, kde se ucházel o přijetí, ten si dopis přečetl a pak jej komentoval: »To by jeden neřekl. Takový spisovatel, a tak strašně škrábe.«

Jubilejní sborník

Akademik Jirásek měl kulaté jubileum. Byla velká oslava, řada jeho žáků a i jiných chirurgů napsala na jeho počest odborné práce, z nich pak udělali sborník, který byl panu profesorovi v jubilejní den slavnostně předán.

Profesor Jirásek si sborník zběžně prohlédl, a teprve po odchodu všech slavnostních hostí ho vzal opět do ruky. Potěžkal ho, začal v něm listovat, a pak se obrá-

til ke svým blízkým: »No, teď mi to bude trvat rok, než všechny ty omyly a chyby vyvrátím.«

Jirásek, jak ho neznáme

Arnold Jirásek měl na klinice dlouhá léta vrchní sestru Karen, která v intencích svého šéfa zvládala veškerý provoz kliniky, pokud se týkalo práce středního zdravotnického personálu. Profesor Jirásek, i když chtěl vědět o všem, nebyl potom obtěžován a zdržován řešením drobných problémů sesterské práce.

Jednou mu povídá docent Karel Mathon, tehdy neurologický konziliář chirurgické kliniky: »Pane profesore, ta vaše vrchní sestra, to je poklad, té si važte, ta vám ušetří moc práce...«

Ale veliký Arnold ho přerušil: »Nemyslete si, pane docente, ono to není tak jednoduché. Ona mě také dost ujařmuje.«

Fotograf

Rigoróza u profesora Arnolda Jiráska byla vždy velmi těžká. Každý medik si je dobře pamatoval, ať již uspěl, či nikoli. Zkoušelo se veřejně, před jinými posluchači, a k úspěchu byly nutné nejen široké a hluboké vědomosti a také trochu toho válečnického štěstí, ale i vybroušené a taktní chování k pacientovi, který byl při zkoušce vyšetřován.

Jednou při zkoušce byl vyzván k vyšetření pilný, snaživý student, který však nebyl moc ostřílený a jevil značnou rozpačitost a neobratnost při takových příležitostech.

Přihlížející posluchači ve vysokém amfiteátru chirurgické posluchárny strnuli. Tušili neštěstí. Na čele studenta se perlil pot, na profesorově čele vyskákaly vrásky. Tu přišel příkaz: »Vyšetřete prostatu!«

Kandidát si vyžádal od asistentky rukavici, potřel prst

vazelínou a rozpačitě se zastavil před vyšetřovacím stolem, na němž ležel pod pokrývkou pacient.

Profesor Jirásek s očekáváním sledoval, jak se student zhostí tohoto poněkud delikátního úkolu vyšetřit prostatu konečníkem.

Student se zoufale rozhlédl, vzdychl a najednou dospěl k rozhodnutí. Nadzvedl pokrývku nemocného, skryl se do půli těla pod ní a takto vskrytu zřejmě vyšetřoval.

Všichni přítomní ztuhli zděšením. Jen profesor Jirásek nehnul brvou. Trvalo to několik minut. Kandidát, stále skryt pod pokrývkou, vyšetřoval. Pak si dal Jirásek levou ruku v bok a se širokým gestem pronesl k auditoriu: »On tam snad fotografuje. Až skončí, řekněte mu, ať nechá medicíny.« Otočil se a opustil posluchárnu.

Nešťastný student však druhý den na vyhlášce na děkanátu zjistil, že ono slavné rigorózum přece jen udělal.

Jiráskovy jazykové modifikace

Profesor Arnold Jirásek používal zhusta v řeči některé osobité vazby nebo slova. Mezi nejpopulárnější patřilo jiráskovské »stanoviště« a »hledišť«: »...z mého stanoviště.., dle hledišťe chirurgova...« atd.

Dermatolog profesor František Šamberger nebyl tímto neobvyklým významem oněch termínů nadšen a v diskusi prohlásil: »Nemohu rozhodně souhlasit se způsobem, jakým profesor Jirásek používá slova stanoviště a hledišťe. Do dob před Jiráskem mohli míti dva fiakristé jedno stanoviště a různá stanoviska. Od dob Jiráskových tato různost již možná není.«

Pevnost a zásadovost

Profesor Jirásek se vždy honosil svým pevným zásadovým postojem: »U mne neexistuje žádná protekce.«

Jen někdy v kruhu svých důvěrných přátel připustil: »...a když už, tak musí být moc veliká.«

Jiráskovy bonmoty

Profesor Jirásek prošpikovával často své přednášky různými sarkastickými poznámkami, adresovanými jak kolegům lékařům, zvláště pak ostatním chirurgům, tak i pacientům. Medici si je s oblibou zapisovali. Zde je několik z nich:

- Operuje-li se pacient s hematemézí bez jisté diagnózy žaludečního vředu, může to vést k tomu, že chirurg má sice hrdou trofej – žaludek – na misce, ale pacient krvácí dále.

- Dříve platilo pravidlo: velký chirurg, velký řez. Někdy potom vidíme na pacientovi, že na něm pracovali samí velcí chirurgové.

- Když se to radikálně nevyřízne, vznikne nová píštěl, která směle může nést jméno ošetřujícího chirurga.

- Nesprávné diagnózy neuralgie trigeminu vedou k po výčitkách volajícím bezzubým čelistem.

- Artritida kloubu temporomandibulárního přichází někdy i po různých přátelských projevech.

- Ischias dokáže udělat z nezkrotného individua člověka ušlápnutého osudem.

- Lékař u furunklu řekne vyříznout, pacient však přece jen zkusí cibuli.

- Kde je v nemocnici jaký otvor, tam prolézají od rána návštěvy.

- Někdy vidíme místo dítěte výtvar zvrácené péče rodičů.

Pozor na čárky

MUDr. Andrej Leňo, působící později ve Východoslovenském kraji, byl za války na chirurgickém oddělení pražské Všeobecné fakultní nemocnice, kde vládl velký Arnold Jirásek.

Dr. Leňovi se stále nějak nedařilo prosadit svou osobnost a uplatnit své schopnosti, a stěžoval si utrápeným hlasem svým kolegům: »Já nevím, co proti mně starej

má, s ničím není spokojený, pořád mě jen stírá, já už nevím, co mám dělat, abych se zavděčil.«

»Musíš vystupovat energicky,« radil mu pozdější profesor Niederle. »Musíš si předem připravit o pacientovi všechny údaje, přehledně si je uspořádat, a pak to při vizitě přednést přesně formulované, bez zadržování, jasně a stručně, ale s důrazem. Pak bude Arnold spokojený, uvidíš.«

MUDr. Leňo tedy dle návodu svého kolegy vše pečlivě nastudoval, připravil si řeč a těšil se, jak šéfa oslní.

Celá velká vizita došla k jeho lůžkům. Profesor v čele své suity se zastavil u hlavy postele, zaklepal a čekal. A dr. Leňo s patřičným patosem pohotově spustil: »U tohoto pacienta jsem provedl punkci abscedované uzliny.« Pak pokročil k nočnímu stolku, vytáhl energicky zkumavku s nažloutlou tekutinou a pevným hlasem, ale bez náznaku intonace, pronesl větu, v níž nebylo zřejmé, kam patří čárky kolem oslovení. A tak celý kordon velké vizity strnul zděšením, když dr. Leňo s odhodlaným pohledem a s důrazem na každém slově prohlásil: »Zde je smrdutý pane profesore punktát.«

Zdvořilý za každou cenu

Chirurgického kongresu v Kodani se v roce 1965 zúčastnila celá skupina význačných českých chirurgů: akademici Arnold Jirásek, Jiří Diviš a Zdeněk Kunc, profesor Vladislav Rapant a profesor Bohumil Špaček.

Před odletem seděli v restauraci na letišti a popíjeli kávu. Při vzrušené chirurgické debatě zavadil nějak akademik Kunc o rukověť džezvy, ta se vymrštila tak nešťastně, že se obsah vylil na světlé šaty akademika Diviše, trochu i na šaty akademika Kunce.

Diviš zachoval ledový klid. Omyli se, osušili, odlétli.

V Kodani servírovali první oběd. Na stole mísa s rajskou polévkou. Tentokrát zaúřadoval profesor Špaček a zase tak nešťastně, že převrhl mísu právě na akademika Diviše.

I teď zůstal Diviš klidný. Pouze se podíval na své již dvakrát znečištěné šaty a poznamenal: »Asi si je budu muset dát vyčistit. Jen prosím, abych již napříště nebyl obsluhován.«

Nezviklatelný

Před druhou světovou válkou byla pražská II. chirurgická klinika umístěna v Podolském sanatoriu. Přednostou byl profesor MUDr. Jiří Diviš, pozdější akademik.

Profesor Diviš učil mediky a neustále jim zdůrazňoval nezbytnost vyšetření per rectum při náhlých příhodách břišních. Speciálně kladl na toto vyšetření důraz při podezření na zánět slepého střeva, kde se takto může zjistit i bolestivost peritonea v Douglasově prostoru.

Jednou to v posluchárně i demonstroval. Nechal převést pacienta přijatého s podezřením na apendicitidu. Poučil jej, aby se nestyděl a nebál se říci, kde ho to bolí. Jakékoliv zastírání bolesti je zbytečné a mohlo by vést i k mylné diagnóze.

Pak si navlékl rukavici, natřel si prst vazelínou a jemně, jak to jen Diviš uměl, jej zavedl nemocnému do konečníku. »Bolí to?«

»Nebolí, pane profesore.«

Diviš zamířil prstem ke slepému střevu: »A teď to bolí?«

»Nebolí, pane profesore, opravdu nebolí.«

Profesor trochu protáhl obličej, pak zahýbal prstem všemi směry. »A máte při tom aspoň nepříjemný pocit?«

»Ani ne, pane profesore, spíš příjemný.«

Divišovo ocenění

Profesor chirurgie pražské lékařské fakulty MUDr. František Řehák, ještě jako mladý lékař na Divišově klinice, onemocněl těžší enteritidou. Pro výraznou dehydrataci byl přijat na svou mateřskou kliniku. Službu konající

kolega MUDr. Š. jej chtěl zavodnit, a tak mu hned zavedl infuzi 20% glukózy.

Jak se to už u doktorů stává, směla je směla, a v místě infuze se na ruce dr. Řeháka objevila tromboflebitida.

Druhý den o velké vizitě to bylo referováno profesoru Divišovi. Pan profesor prohlédl poničeného mladého kolegu, pokýval hlavou a pak pronesl památný komentář: »Když je člověk prázdný jak plechový Kristuspán, tak dokáže všelicos.«

Replika

Na pražské I. chirurgické klinice ležel pacient s úspěšně odoperovanými močovými kameny. Měl být již co nevidět propuštěn.

Při velké vizitě upozorňoval asistent MUDr. Fantiš profesora MUDr. Josefa Pavrovského před vstupem do pokoje, že ten pan Rosol, co je po operaci močových kamenů, je známý sňatkový podvodník.

Profesor Pavrovský přistoupil k lůžku nemocného, usmál se na něj a řekl: »Tak, pane Rosol, zítra už půjdete domů. Ale ještě nějakou dobu se musíte šetřit, žádný alkohol, žádné flámování, no, slyšel jsem o vás, že jste na slečny.«

Pan Rosol se rozzářil, vycenil své zlaté zuby a vděčně odpověděl: »Děkuju, pane profesore, moc za všechno děkuju. No jo, s těmi slečnami máte pravdu, ale já jsem to o vás slyšel také.«

Důležité vlastnosti úspěšného chirurga

Již ze starších dob platí o velkých mistrech chirurgie aforismus neznámého autora, že úspěšný chirurg musí mít srdce lva, oko jestřába a jemné ruce ženy.

Našemu přednostovi první chirurgické kliniky, profesoru Pavrovskému, je přisuzována modifikace tohoto úsloví:

Velký chirurg musí mít nos Cyranův, aby diagnózu vycítil již na dálku, ruce kasaře a nadledvinky býka.

Medicínská nezbytnost

Psaní na stroji je prakticky nepostradatelnou součástí práce lékaře a tvoří značnou část jeho pracovní náplně.

I když se tomuto umění na lékařských fakultách nevyučuje, musí si je každý lékař rychle osvojit.

Jsou však jedinci, kterým je tato schopnost upřena a kteří se psát na stroji nikdy pořádně nenaučí. Píší, jak se říká, stylem kdo hledá, ten najde. K nim patřil i vynikající chirurg MUDr. Václav Šimon, kdysi sekundární lékař kolínské chirurgie, posléze profesor na pražské chirurgické klinice.

Jednou na chirurgickém sále cosi operovali. Operace skončila, lékaři se svlékli, a tu se najednou ozvalo po celém patře široko daleko se rozléhající volání: »Pav-lóóó!!!«

Vyděšená vrchní sestra Pavla přiletí na operační sál, už předem ji jímá hrůza, co se asi stalo, co některá z jejích sester snad prošvihla.

A dr. Šimon se zoufalstvím v očích nešťastně žebroní nad psacím strojem: »Pavlo, prosím vás, ukažte mi, kde je na téhle zatracené mašině Ř, nebo ten protokol nikdy nenapíšu.«

Společenský vždy a všude

Na pražské chirurgické klinice profesora Baláše ležel vážený prominentní pacient, generální ředitel jistého stavebního podniku, který mimo jiné zajišťoval i současnou přestavbu či adaptace na klinice.

Asistent MUDr. Václav Šimon jej měl právě na vyšetřovně a vyšetřoval jej per rectum. Pacient byl v typické poloze, na všech čtyřech. Do místnosti vešla docentka Marie Pešková.

Mladý asistent chtěl dodržet formu společenského chování, a tak pacienta i v této pozici představoval: »Marie, dovol, abych ti představil soudruha generálního ředitele XY.«

Docentka Pešková při pohledu na úctyhodnou hýždovou krajinu generálního ředitele jen s velkými obtížemi zachovala vážnou tvář.

Ale generální ředitel situaci zvládl. Počkal, až asistent Šimon dokončí vyšetřování, slezl ze stolu, natáhl si kalhoty a pak se uklonil docentce Peškové: »Dovolte, abych se vám představil i z té druhé strany.«

Tamponáda srdeční

U docenta MUDr. Františka Řeháka, pozdějšího profesora na III. chirurgické klinice pražské lékařské fakulty, skládal rigorózní zkoušku medik neoplývající přílišnými vědomostmi.

V rozhovoru se dostali i na některé aspekty kardiochirurgie, což byla zamilovaná oblast pana docenta, na poruchy koronárních cév a pak i na termín tamponáda srdeční. Z vágních odpovědí studenta bylo vidět, že mu tento termín není zcela jasný. (Pozn. pro nelékaře: tamponáda je stav, při němž dojde k zalití osrdečnickového vaku krví a takto »utlačené srdce« se obvykle zastaví.)

Docent Řehák se rozhorlil: »Tak prosím vás, co je to tedy ta srdeční tamponáda?«

»Srdeční tamponáda je, když se dá, pane docente, studený tampon na srdce.«

Pan docent to pak komentoval svému asistentovi: »Já jsem si pak málem musel dát studený tampon na srdce sám.«

Biologická záhada

Na ambulanci pražské chirurgické kliniky profesora MUDr. Miroslava Zemana přišel pacient s ošklivě vyhlížejícím úrazem ruky. Spadlo mu na ni těžké kladivo.

Asistent na ambulanci chtěl ukázat medikům správný postup ošetření, ruku nechal nejdříve zrentgenovat, naštěstí nebyla porušena žádná kost, pak sterilně ošetřil povrchové zranění, ruku ovázal a pacienta propustil.

Studentům řekl: »Ten měl zatracené štěstí. Tohle se spraví dobře, jen pár týdnů tam bude mít štěnici... Máte k tomu nějaký dotaz?«

Jedna medička zvedla ruku: »A jak se tam ta štěnice dostane?«

Ve svatém nadšení

Zakladatel české plastické chirurgie akademik MUDr. František Burian byl zapálený nadšenec pro svou práci. Kromě toho, že byl skvělý chirurg, byl i výborný kreslíř. Před každou operací si prováděl série náčrtků nebo skic, vše na vysoké profesionální úrovni. A rád skicoval i podle slavných modelů.

Při své první cestě do Paříže navštívil samozřejmě i Louvre. A pochopitelně se svým skicářem.

Zastavil se u jedné z nejslavnějších sovkulptur zdejší galerie, Venuše z Mélu. A ve svatém nadšení vytáhl i svůj skicář a začal kreslit. S tím se ale nespokojil, vylezl i na podstavec sochy a před ustrnulými zraky návštěvníků jí začal přeměřovat nos, ústa, ramena, ňadra i ty níže ležící krásné partie a pak tužkou do skicáře kreslil slavné křivky ženské krásy.

Ale to byl malér!

Dva opodál postávající dozorcí po sobě koukli, něco si zašeptali, přiskočili k podivnému návštěvníkovi, uchopili ho v podpaží a vlekli do kanceláře. Marné byly všechny protesty.

A teprve tam pan profesor vše vysvětlil a ukázalo se, že to není žádný úchylný maniak, ale plastický chirurg.

Ředitel galerie se omluvil, pan profesor také.

A nakonec bylo panu profesorovi dovoleno, že může po skončení návštěvních hodin zůstat v budově a může si přeměřovat a skicovat sochy, jak bude chtít.

Není nad výkonnost

V dobách, kdy byla ve zdravotnictví nejdůležitějšími ukazateli čísla a zase jen čísla, konala se v OÚNZ Praha 10 schůze. Referent vyzdvihoval vynikající výkony některých obvodních lékařů, kteří dokáží za dopoledne vyšetřit sto až sto dvacet pacientů, v ojedinělých rekordních případech i sto padesát, a vyzval k následování.

Všichni přítomní, včetně řady primářů Vinohradské nemocnice, koukali značně znechuceně.

Pak se přihlásil akademik František Burian. Podíval se na referenta přes své brejličky a svým neodolatelným suchým způsobem pronesl: »To musí být opravdu vynikající výkonnost. To já, kdybych vyšetřoval jenom per rectum, tak než bych tu díрку našel a strčil tam prst, a nic jiného už nedělal, tak bych těch sto padesát pacientů za den, neřku-li za půl dne, neudělal.«

A za hrobového ticha byla celá záležitost smetena ze stolu.

Prevence

Na klinice plastické chirurgie, která tehdy sídlila v Legerově ulici, měli na oddělení pro léčení popálenin pacienta, chronického alkoholika. Na oddělení samozřejmě alkohol nedostával a najednou u něj propukly abstinenční příznaky. Začal být agresivní a zuřil. Čtyři sestry a lékařka se ho marně pokoušely zvládnout. Poničil zařízení, zranil dvě zdravotní sestry, zkrátka nadělal na oddělení paseku.

Jedna sestra volala ihned na VB, druhá pro záchranku, aby zařídila převoz do psychiatrické léčebny, paní doktorka na jinou pohotovost, ti zase přivolali hasiče, a najednou se sjelo asi dvacet lidí.

Na oddělení, kde vzhledem k povaze popálenin musí být zvláště přísná sterilita, téměř absolutní asepse, kde se důsledně dbá na převlékání a přezouvání, se najednou objevily celé zástupy: lidé od záchranek, policisté, hasiči, ti všichni dupali v botách po oddělení a krotili pacienta v alkoholickém abstinenčním raptu, než ho odvezli na uzavřené psychiatrické oddělení.

Paní doktorka volala i profesora Buriana, šéfa kliniky. Když viděl tu spoušť, povzdychl si: »Teď nám dá nejmíň čtrnáct dní práci, než to dáme zase do pořádku.« Pak se obrátil k vrchní sestře: »Opatřete nějaký alkohol, ať je tady dostatečná zásoba, aby nás příště něco podobného nezaskočilo.«

Slyšel, co neměl

Akademik Burian ve vyšším věku silně nedoslýchal. Jeho asistenti to věděli a při operacích, které pan profesor prováděl, se polohlasem bavili, někdy i kriticky komentovali práci operatéra, používajíce k tomu i značně nespisovného slovníku.

Jednou si však profesor Burian vzal naslouchací přístroj do ucha. Páni lékaři si toho nevšimli, a tak opět začali: »Sakra, ten starej nás honí, už takhle ráno v sedm, kdyby radši seděl na zadku,« a podobně.

Najednou zdvihl Burian prst a varovně napomínal: »Já všechno slyším, já všechno slyším!«

Co je to polakisurie?

U profesora chirurgie MUDr. Emericha Poláka v Praze na Vinohradech skládala rigorózní zkoušku medička,